

Učiteljski TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celipoli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 8.

V Ljubljani, 15. aprila 1876.

Tečaj XVI.

Vzroki slabega šolskega obiskovanja.

Da bodedo učitelji z vspehom v šoli podučevali in da potem šola obrodi zaželjeni sad, kojega pričakuje in zahteva od nje občina in država, je pred vsem potrebno, da otroci redno šolo obiskujejo.

Ako je šola z vsemi potrebnimi učnimi pomočki preskerbljena in ako se verli in sposoben učitelj še toliko trudi in natanko svojo dolžnost spolnuje; — če pa šolsko obiskovanje nij redno, — vse podučevanje v prazni šoli le malo izda, in ves trud učiteljev je skoraj zabadov, ali zastonj. —

Skušnja nas dovolj uči, da vse lepo opominjevanje in prigovarjanje učiteljevo do starišev in otrok, — prijazno občevanje z otroci v šoli le malo izda, in vklub vsi ostrosti šolskih postav, — otroci vendar-le ne obiskujejo redno domače šole. Vse, kar se je do sedaj pri stariših in otrocih v tej zadevi poskusilo, ni izdalo kaj pride. — Od kod pride to? — To pride od tod, ker so na deželi različne okoliščine, ki redno hojo v šolo zabranujejo. — Tù pa ne mislim tistih zaprek in vzrokov šolskih zamud, ki v smislu §. 4. šol. in učnega reda veljajo za opravičene; nego opozoriti hočem le na nekoje vzroke in izgovore, ki po omenjenem §. niso opravičeni.

Tem vzrokom prištevam pred vsemi — 1. Uboštvo. — Ako v družini kruha in drugega vsakdanjega živeža primanjkuje in se prevžitek le z združenimi močmi vseh domačih — odraslih in majhnih — more pridobiti — potem je šolsko obiskovanje jako neredno. Nič ne pomaga, ako rečemo: Šolski poduk je otrokom največja dobrota in ima prednost pred zaslužkom. — Človek hoče naj pervó živeti, še le potem se more

kaj učiti in šolo redno obiskovati. Živež je perva in najsilnejša potreba, in v tem ne morejo najlepši govori o neprecenljivi vrednosti duševnega kruha, kojega šola ponuja, nič spremeniti. —

Mislimo si družino, v koji se revščina v pravem pomenu besede in v žalostnih slikah kaže. — Tù je delavec ali dninar, gostač ali bajtar z mnogobrojno družino in s pičlim zaslužkom. Vkljub vsemu naporu in trudu, so njegovi dohodki veliko premajhni, da bi mogel ž njimi najpotrebnejši živež in družinske potrebščine oskerbovati. Ubogi oče premišljuje: Kaj hočem početi? Ako pošiljam svoje otroke na delo, bode „eksistenc-a“ vsaj mogoča; pošiljam jih pa v šolo, potem mora družina stradati in v pomanjkanji hirati. —

Kaj bode tedaj oče storil? On je prisiljen otroke na delo poslati, — v službo dati ali doma prideržati, da med časom, ko so vsi odraščeni na delu, — svoje manjše bratce in sestre doma varujejo. —

2. Drugi vzrok slabega šolskega obiskovanja v našem okraji — (in menda tudi drugod —) je — **paša**.

Otroci morajo spomladi in po leti največ zarad paše doma ostajati. — V šol. občinah, kjer nimajo posestniki skupnih pašnikov, morajo otroci — tako rekoč — na vervi živino imeti in pasti po lastnih pašnikih ali v ogradah, da živina ne vhaja na ptuje posestvo v škodo. — Čednika ali pastirja si stariši zarad 2—3 glav živine ne morejo najeti, ker jim dostikrat še za sol denarja manjka. Dostikrat slišimo stariše reči: Kaj bomo mi živino pasli, kdo bo pa delal?

Ko pa pride čas košnje in potem žetve, mora zopet vse, kar se le more gibati, za delo prijeti. — Otroci morajo kôscem vode in hrane prinašati ali pa doma ostajati, da manjše brate in sestre varujejo. O žetvi morajo otroci ženjicam streči in klasje pobirati.

3. Tretji vzrok slabega šol. obiskovanja je ta, da morajo otroci že v šolski dôbi v službo stopiti. — Kjer je družina velika, posestvo pa je malo ali ga nij nič; v takih hišah uboštvo in revščina jako pritiska. Ubogi stariši si ne vedó drugače pomagati, nego da družinico zmanjšajo ter otroke v službo dadó. Že s 6. ali 7. letom starosti mora ubogi otrok od hiše, od svojih ljubih starišev. Kot pastirček ali pestunja si zasluži otrok v celem letu samo obleko in k večjem še en par goldinarjev. Iz tega je razvidno, da stariši ne pošiljajo svojih otrok iz dobičkarije v službo, nego edino uboštvo jih k temu sili. Ako tacega otroka vprašamo, zakaj ne hodi v šolo, dobimo za odgovor: Če bom v šolo hodil, kdo me bo pa redil in oblačil? — Če je tedaj otrok v službo stopil, ga njegov gospodar ne pušča v šolo, otrok raste brez vsega poudka in šolskih zamud najdemo na stotine v razrednici.

4. Četrti vzrok je — daljava od šole. — Po državni šol. postavi dne 14. maja 1869, §. 59, in po dežel. postavi dne 29. aprila 73, št. 21.

§. 1. morajo vsi otroci, ki so eno uro daleč od šole, vsak dan redno v šolo dohajati, in ne smejo zamujati posameznih šolskih ur ali dni ob postavnem šolskem času. Vprašanje nastane sedaj: ali pa otroci tudi res morejo vsaki dan, v dvorazrednih šolah še celó po dvakrat na dan redno v šolo dohajati?

Za odgovor dobimo zopet, da revščina, pomanjkanje in delo zaderžuje otroke, da vsak dan, vsaj po dvakrat na dan, ne morejo v šolo hoditi. — Tukaj bi znal kdo reči: Otroci naj seboj prinesó košček kruha ali kaj družega jedila, da bodo imeli za južino ali kosilce. Da, to bi bilo prav! Alj v kolikih hišah po kmetih, zlasti na Notranjskem — kruh pečejo? Če vprašamo otroka, zakaj ne pride dvakrat na dan v šolo, nam odgovori, da nima kaj seboj prinesiti, da bi opoldne použil, in pristavi še: Pri nas nimamo kruha! — Mati ga le o Božiču in o Veliki noči spečejo. Ker tedaj otroku glad kruli po trebuhu, jo popiha domóv. Kaj čemo, natura zahteva svoje pravice!

Po zimi otroci tudi zaradi pomanjkanja oblačila in obutala ne morejo redno v šolo hoditi; zaradi tega dobimo cele rajde šolskih zamud v razrednici. — §. 5. šol. in učnega reda sicer pravi, da naj krajna šol. oblast (kr. š. svet) skerbi, da to potrebščino pripravijo tisti, ktere veže postava. Kje pa so tisti, ki bodo denarja dali, da se bode revnim otrokom napravila obutev in oblačilo? Mar bodo udje krajnega šol. sveta v žep segli, ali se bode morebiti srenjska blagajnica odperla in denarjev dala za napravo omenjenih reči? — Srenja v mnogih krajih nima družih dohodkov, nego nekaj goldinarjev, kateri se dobé od semnjev; ti denarji pa imajo navadno že drugo pot. — Mnogokrat slišimo stariše zdihovati: Kaj bomo počeli? Zemlja slabo rodi, družina velika. Vsi, mladi in stari se skoraj noč in dan trudimo, in vendar ne shajamo; pomanjkanje le pritiska! Dalje slišimo še stariše, ki pravijo: Vi hočete, da naj naši otroci redno šolo obiskujejo, — prav! — dajte jim kruha in obleke; pomanjkanje ali delo jih zaderžuje.

Tacih in enakih vzrokov slabega šolskega obiskovanja bi se dalo še mnogo naštetí, toda naj za enkrat navedeni vzroki zadostujejo.

V tacih slučajih in okoliščinah ne vé niti učitelj, niti krajni šolski svet, kaj bi s tacimi zamudami začel. —

Po postavi take zamude niso opravičene. Da ne bi krajni šolski sveti in učitelji v tej reči svojevoljno in proti postavi ravnali, bi bilo močno želeti, da bi postavodaja tudi take zamude za opravičene spoznala. Koliko sitnosti, koliko zamere bi se prihranilo po taki postavi starišem in učiteljem. Mi mislimo, da je zastonj, kaj tacega ukazovati, kar ni mogoče izpeljati. Kjer nič nij, tam še vojskina sila ne more nič vzeti!!

Pedagogika.

(Dalje in konec.)

c) Cerkvene zapovedi in cerkvene kazni. Od petero cerkvenih zapovedi zapovedujete prvi dve unanje bogočastje, in druge tri zapovedujejo npravstvene vaje. Vseh petero pa se upira posvetnemu duhu, ki noče misliti ne na Boga, niti na zveličanje svoje duše, tudi zapovedi omejujejo čutno poželjenje. Zatajevanje samega sebe, to hočejo zapovedi pospeševati. Vzlasti pa toliko zovraženi post ni delo le na unanjost ali na videz, marveč po njem hoče kristijan, ki je premišljeval terpljenje in smert Zveličarjevo, razodeti, da je tudi on v spominu na to, kar je Kristus zanj žertvoval, pripravljen nekaj žrtvovati in samega sebe zatajevati. Cerkvene kazni pa, ako kaznujejo prelomljenje cerkvenih zapovedi in odvrtačujejo nedostojnost, hočejo javno pohujšanje odverniti ali dano popraviti.

d) Bogočastje, kateremu prištevamo vsa bogoslužna dejanja, svete čaše, kerščansko umetnost (pesništvo, plastiko, slikarstvo, godbo in stavbstvo). Ne da bi katoliška cerkev živo čutljivost že imela za krepost, vendar skerbno na to gleda, da tudi obdeluje to stran človeškega serca, da ne gospoduje jedino le gola pamet, marveč duhu daje perote, da se vzdigne k Bogu.

e) Ako pa zgled veliko pripomore pri odgoji, stavlja cerkev najlepši zgled nad Zveličarjem samim. On, škof našim dušam, nam je zgled zapustil, da ga nasledujemo. Zgled Zveličarjev naj se povsod posnema, pa se tudi lahko posnema. Popolnomast Jezusova je v tem, da je vsa izvirna, in tedaj tudi velja kot največji vzor; ta popolnomast pa je tudi takšna, da si je privabila največ učencev. Popolnomast Jezusova pa se ne doseže, a nas vendar le vedno priganja, da hrepenimo po večji popolnomasti, ostane pa zmirom resnična v svojem bitstvu, ter nima nič prenapetega, nič odurnega v sebi. Jezus je najpopolnejši zgled vseh kreposti, ki določujejo razmerje med Bogom in bližnjim, kakor je zgled vsake družinske kreposti. V življenji Jezusovem je najslavnejša in največičastnejša pedagogika, ki se nikakor ne more v besedi posneti. (Ohler Lehrb. d. E. u. d. U. §. 38.) In okoli Zveličarja, se zbira, kakor okoli glave, vesoljstvo vernih, izmed njih na tisoče takih, ki so dosegli svoj vzor, kolikor je to človeku mogoče. In sicer najdemo izvoljene, svetnike Božje v vsakem stanu, vsaki starosti, v obojem spolu, cerkev časti svete kralje in cesarje, vojščake in kmete, duhovne, prosjake in otroke. Vsi ti so živi plamen pred Gospodovim altarjem, najlepši sad kerščanske pedagogike in tudi njeni zvedoki.

3. Velika prednost katoliške pedagogike je tudi zavest o zanesljivosti, s katero more katoliški gojitelj stopiti pred otroke. On ne dvomi

nad svojimi načeli, ker si niso v nasprotji; stoletja so jih poterdila; povsod pa, kjer so jih zapuščali, so nastale smešnjave, le tu in tam se je, kakor v sredi puščave zelena trata, videlo nekaj zaželjenega sadu, kedar so skušali nova načela. V dokaz taga navedemo le sliko po življenji iz evangelijske pedagogike. Amalija Lieveking † 1859 je bila izmed najbolj slovečih gojiteljic v najnovejših časih; zaradi njene serčne dobrote in ljubezni do otrok so jo imenovali Hamburško Tabejo. V 19. letu starosti je v Hamburgu, kjer je živela in umerla, otvorila šolo, v kateri je bilo 6 deklic. Imela je izversten dar za podučevanje, a njeno podučevanje v veri je bilo zelo skromno. Ona pripoveduje sama o sebi: „Moje misli o tem so bile čisto umstvene (rationalistisch). Podučevala sem samo nравstvenost, zgodeb sv. pisma otroke nisem učila, ker sem se nad marsičem spodtikovala in tudi veliko nisem razumela, nisem hotela otrokom drugega dati, kakor sem sama imela. Preden so šle k uterjevanji (konfirmaciji) sem jim povedala pravoslovni nauk od spravne smerti Kristusove, pristavila sem pa vendar, da sama tega ne verujem, sicer pa da mislim, da za to še nisem zrela ter jih prosila, da naj se nikar ne ozirajo na moj nazor“. Ko je pa prvi tečaj s 6 šolarcami dokončala, in pričela drugi tečaj z 10 učenkami, tedaj pravi sama: „čutila sem, da je treba otroke v veri bolj podučevati, kakor dosihmal. Tomaž Kempčan me je napeljal, da sem vzela v roke sv. pismo, iskala razlaganja in segla po tem, kar sem najdlja, vse pa je bilo pisano le umstveno. Poslednjič dobim v roke vodilo A. H. Franketov, kjer prepisuje, kako se ima brati sv. pismo, tam namreč pravi, da moramo reke sv. pisma med sabo primerjati in vse, kar beremo z molitvijo in z premišljevanjem na se obračati. Zdajci odložim vse bukve, poprimem se sv. pisma in Gospoda sem spoznala nad sabo. Po pravici moram reči, da se moja vera ne naslanja na človeško veljavo, marveč jedino le na Gospoda. Bila sem s svojo vero zelo sama, ker okolica, v kateri sem živela, prav za prav ni imela evangelijskega spoznanja“. Ko so bile l. 1822 zopet konfirimirane nekatere njene učenke, pisala je prijateljici: „Ti ne verjameš, kako prijazno sedaj gledam na svoje deklice, ker vem, da so s svojim Zveličarjem tesneje sklenjene, in ker upam na njegovo milost in zvestobo, da jih bo k sebi pripeljal“. Ne samo, da je svoje učenke skerbno pripravljala za konfirmacijo, je tudi vsaki dan po jedno uro že konfirimiranim sv. pismo brala, to uro jim je razlagala sveto pismo iz bogatega zaklada svojihkušenj, oziraje se na tanko na potrebe in dolžnosti v življenji in tako je ostala z njim notri do njih zrele starosti v nekaki zvezi za dušno oskerbovanje.

Tukaj imamo pred sabo sliko duše, ki koperni po resnici. Da je verovala na svojega Zveličarja, prišlo je odtod, da je v roke dobila Tomaža Kempčana in spise A. H. Franke-ta — in da je bilo to po nje-

nem okusu. Od tega je odviselo, da so tudi njene učenke postale verne. Nad sto in sto učenikov in učenic je v Hamburgu, katerim se kaj tacega ne pripeti. Ne poznajo evangelija, in kar sami nimajo, otrokom ne morejo dati.

V katoliški šoli, pri katoliških stariših in odgojiteljih se to ne more zgoditi. Katoličanje vedo, kaj hočejo in kako da hočejo to izvrševati. Tedaj rečemo še jedenkrat: Razven cerkve ni prave izreje.

Otec

Marko Pohlin.

VI.

Iz predgovora k malemu „Besedišu“ se vidi, kako je Pater Marka pisaril slovenski. Slovar je v veliki osmerki, brez številk na stranéh. Na zadnjem listu se bere: „Konz pervega dejla.“ — In res da pozneje z obema že omenjenima glasilkama (*Collectis oritur Novus.. pa: Qui legis ista etc.*) na svetlo: „*Glossarium Slavicum in supplementum ad primam partem Dictionarii Carniolici. Viennae, Literis Grosserianis. MDCCXCII.*“ Knjiga ta je v enaki obliki ter šteje 119 strani.

V predgovoru terdi, da je popustil misel, da vsi drugi jeziki izvirajo ali besede in njih pomene izjemajo iz jezika Ilirskega ali iz Slovanskega (*Slavica, quae illa quidem posterior, excultior tamen est*) ter misel, da Kranjščina je lastnih besedi bogata tako, da se jej ni treba šopiriti s ptujim perjem. Tako še nekteri ponosno ménijo, kakor oni povestničarji, kateri stare očake in njihove prvotne običaje pripisujejo svojemu narodu.

„Has ego Syrtes, et Charybdes cauto pede vitaturus, mediam ingressus viam, linguarum potius harmoniam, quam vernaculae nostrae Glossarium conspiciendum dare satago. Ducat, per me licet alter ab hac, alter ab illa lingua vocis cujusdam originem, mihi sufficiat, harmoniam, affinitatemve: consonantiam, mutuumve rationem, nexumque hoc opere indigitasse. Verumenimvero, quod ad rem nostram facit, est notatu dignum: quod linguae nostrae primigeniae, et genuinae voces plerumque graecae sint originis; imo, ut Cl. Poppovitschius asserit: Multarum earum vocum, quae apud ipsos Graecos interiere, origo in Illyrica lingua est quaerenda, quod voce Hod etc. probat. Neque hoc aliarum linguarum celeberrimi Glossatores diffitentur, plures nempe voces ex Illyrica fuisse mutuatas, et in suam linguam assumptas. Et hoc decori, honoriue linguae officiat? Minime gentium. Communis, et universalis Nationis consensio in quibusvis innoxiiis sancta, et religiosa esto. Lingua, ac Religio pari

passu ambulat. Hocce nostro saeculo certe pares patiuntur vicissitudines. Heu! bona Numina! quot quantique publice, atque privatim in ea nobis eripienda desudant, atque elucubrant, quin melius quid in ejus, quod tenebamus, vicem offerant, proferantque... Paucis. In hoc opere sequentes Glossologiae generales regulas, quae ad linguarum harmoniam gubernandam assumtae referuntur, ita prosequor, ut et in pervestigandis linguae nostrae vocibus, quantum fas est, ab iis non deflectam... Radicum ergo potissimum in hoc Glossario ingeritur, et habetur ratio etc." —

Vmes pripoveduje, kako malo koristijo, kateri besede kujejo in pilijo brez ozira na njegovo — se vé da — „Kraynsko Grammatiko"! Razun tega našteva pravila, dasi ne po vse prava, po katerih se vjemajo besede celoma ali deloma, po tvarini in obliki, po čerkah in pojmi, kako se izpeljujejo, primerjavajo in zamenjavajo, vstavljajo in izpahujejo ter razlikujejo. Poslednje pravilo se mu glasi: „Demum etymologiam omnium vorum ne quaeras cum Stoicis; quia vix possibile est unius, alteriusve vocis Etymologiam assequi, vel etiam effingere; imo quaedam linguae sunt propria." —

Posebne važnosti je knjiga, ktera je v rokopisu str. XIV predgovora ter 116 listov spiska hranila se v tukajšnji knjigarni, in jo je zgodovinsko društvo Kranjsko natisniti dalo l. 1862 z naslovom: „*Marci a s. Paduano Er. Aug. Disc. Ord. Prof. Bibliotheca Carnioliae*, in qua reperiuntur scriptores, qui vel ipsi, vel eorum opera in Carniolia primam lucem aspexerunt; vel alias in vel de Carniolia scripserunt, ordine alphabetico, seu ad formam bibliothecae pro alphabeti scrinia dispositi, pro varia ex iis et historica et critica, et chronologica notitia, atque eruditione capessenda. Collectis oritur Novus." Beilage zum Jahrgange 1862 der »Mittheilungen des histor. Vereins für Krain.« Redigirt von August Dimitz, k. k. Finanz-Concipient, Secretär und Geschäftsleiter des Vereins. IV. 63.

Vvod (Prooemium) ima na čelu geslo: Illud nihil valere ad rem cognoscendam arbitrator, qualis fuerit ille, qui scripsit: honestissime tamen bonus creditur, cujus literis generi humano, posteritatieque consultum est. S. P. Augustinus Tom. VI. lib. de utilit. cred. c. 5. — Najprej razlaguje ime „*Bibliotheca*" (repositorium, conclave, librorum scriptorumve collectio) ter pripoveduje, kaj ima v sebi, česa pa nima. „*Bibliotheca Carnioliae*... liber est, in quo Auctores Patriae nostrae, eorumque codices impressi et Mss. exponuntur. Auctores inquam Patriae, quae olim, ut notum perspectumque est, non adeo, ut hodie, angustis limitibus circumferebatur; Auctores, qui vel ipsi, vel eorum partus ingenii in Carniolia, adsitivae Carnioliae finibus lucem viderunt: vel in Mss. alicubi in Patria inediti latent. Hoc idem cl. Patriae nostrae Scriptores: Valvasorios, Thalbergios etc. me citius aliquomodo prolusisse fateor. Cur ego eos in texendo Eruditorum nostrorum catalogo presso non sequare pede?...

Na to obžalovaje razklada, da delo ni popolnoma, da nima vseh pisalcev od starodavnih časov v sebi, da se je sicer sam trudil in vpiral; da so ga nekteri opovirali, nekteri pa podpirali, mimo domačinov sim ter tje bolje ptujci. Prav krepko naznanja namen, da je spisal to reč: „Volo hac Bibliotheca illud convicium compellere, quo Carniolos aliae quaedam viris suis doctis superbientes Nationes verbo: et quidam eorum Comentatores suis etiam scriptis onerant, quasi Patria nostra nullos, vel omnino raros progerminaret eruditos, defectu vel talentorum vel diligentiae, vel Mecaenatum: sive quod unum est, idemque ex inertia, paupertate aut literarum horrore. Volo inquam his foliis Auctorum Terrae vel linguae Patriae Cultorum, quorum opera jam non facile haberi possunt, oblivioni eripere. Volo et nostris et Patriae consulere, dum gloriam Patriae, quae suos sibi genuit, aluitque scriptores, in iis conservatum eo.“ In tako našteva še druge namene, da sinóvi in vnuki spoznavajo, čislajo, doveršujejo to, kar so predniki hvalnega storili ter spisali za domovino, da zbirajo in prebirajo njihove knjige, da jih hranijo in vsaj pisalce ohranijo v spominu, da spoštujejo verle pisatelje verstnike ter po moči podpirajo. So taki, kteri nabirajo knjige in vsi nori (Bibliomania) spravljajo v svoje shrambe, pa jih ne rabijo sami in tudi drugim v rabo ne dajo, kar ni hvale vredno (Librorum Philautia, si prudentia et scientiarum spiritu non regitur, degenerat in maniam).

Hotel sem, pravi proti koncu v predgovoru, po tvarini razrediti pisalce, toda — ker jih po njej spisujem v knjigi „Encyclopaedia Scientiarum et Artium“, porazstavil sem jih v tej po abecednem redu brez lastnega presojevanja: „ut abstinerem a crisi, de qua, ut de gustu, nec duo facile, idem formant iudicium, praepremis morosi partuum suorum defensores, qui, quiquid ex eorum capite, vel manu prodit, Palladem esse putant: ex alieno nonnisi bubones posse prodire; cum non raro contra eveniat etc. . . Qui secundum carnem sunt, quae carnis sunt sapiunt; qui vero secundum spiritum sunt, quae sunt spiritus sentiunt. . . Trahit sua quemque voluptas, sicut ad agendum, ita et ad scribendum: sicut ad probandum, ita ad respuendum etc. . . Mihi sufficiat, Scriptores Carnioliae, quos colligere potis eram, enumerasse primum. Sufficiat, sat superque sufficiat mihi, si iste conatus meus vel partem approbationis apud externos tulerit, quam ejusmodi specimina aliarum Nationum apud Nostrates retulere.“

Ves vesel si o sklepu (Coronis) hvalo poje: „Gaudet ad finem perducto opere operarius: peracta vindemia vinitor jubilat: agricola exultat collecta messe; gestirem et ego non mediocri voluptate, si votorum omnium metam hoc meo tentamine attigissem: si hoc conamine omne punctum tulissem. Hoc vereor „vendar si poterka naposled na persi, češ, kdor zna bolje, široko mu polje, in sklene (po Cic. de Fine l. I. c. 2.): „Mihi

inquiens nulli satis eruditi videntur, quibus nostra ignota sunt, postquam hanc de Patria nostra notitiam et eruditionem dedi“.

Pripravljalna pot v zemljepisje in zgodovino.

V Rim vodi več potov — jeden pride pri teh, drugi pri unih vrah tih noter — je znani pregovor, ki pravi, da se jeden stvari od te, drugi od druge strani loti, pa vendar oba prideta do istega namena. Za vpekljavo v zemljepisje in zgodovino je tudi več potov, več metod, eni začnejo z matematičnim delom, drugi z okolico i. t. d. No, da se le kaj doseže, to je vendar le poglavitna stvar, dasiravno je istina, da je metoda od metode boljša in umevnejša. Ako se tukaj navaja metoda, povemo, da ni nova, marveč vsakemu je znana, samo, da morda še nismo mislili, da bi se to (podučevanje v zemljepijski in zgodovini) tako lahko začenjalo. Komur dopada ta pot, naj jo poskusi naravna je. — Od Boga, stvarjenja sveta so učenci gotovo slišali, premembe v naravi tudi videli in opazovali, tedaj se neznano prideva znanemu. Osnova je iz poglavij razvidna. Vidi se tudi tukaj, kako da se znanstveni reči tudi lahko popularno predstavljajo. — Napuh življenja, spačena učenost, krivo modrijanstvo se je tudi raztrosil med učitelje, takim je stvarjenje sveta, kakor pripoveduje Mozes v sv. pismu, „le basen za otroke“. Tako pravi puhla in kratkovidna učenost. Čim bolje pa ljudje naravo spoznavajo, tem bolje se prepričajo, da je v sv. pismu v prosti besedi pred tisoč in tisoč let bilo povedano to, kar so sedaj najumnejše glave izduhtale. — Vzemimo samo to-le: še pretečeno stoletje so ljudje ugibali, kako da je Bog, kakor govori sv. pismo, prvi dan svetlobo vstvaril, a četerti dan še le solnce, ko je vendar solnce izvor svetlobe in gorkote. A kdo se dan danes, ko se svojstvo svetlobe bolj na tanko pozna, še nad tem spodtika? In tako je tudi z drugimi stvarmi, ki so se zgodile zaporedoma v šestih dnevih (!) stvarjenja. Tedaj k stvari.

Pervo poglavje.

Bog, svet, zemlja, ljudje.

1.

Bog je od vekomaj in bode tudi vekomaj. Iz nič je vstvaril ves svet, t. j. solnce, mesec, zvezde in vse, kar na njih biva in se giba. Vse te vstvarjene reči, katerim števila ne poznamo, se imenujejo, svet, vesoljstvo.

Koliko časa je, kar je Bog svet vstvaril, tega ne ve nihče, koliko časa bode stal, to tudi nihče ne ve; a toliko vemo, da se vse stvari na zemlji spreminjajo in preobrazujejo. Svet se tedaj prenareja, vse je

minljivo, le Gospod ostane na veke vekov, njegovih let ni konca, on je večen.

2.

Nekaj tega sveta, pa le nekaj in le majhni del vsega velicega sveta (v kakšnem pomenu) je zemlja, na kateri po Gospodovi zapovedi stanujemo. Zemlja je krogla, na nji so skale, zemlja, pesek, kovine, voda, ogenj in druge, ali trdne ali tekoče snovi, povsod pa jo zrak obdaja. Ker je zemlja okrogla, imenujemo jo tudi zemeljno oblo, in njeno poveršje zemljna tla.

Znotraj v zemeljno oblo še ni nihče prišel, a poverššina nam je po večem znana. Dasiravno je zemlja le majhni del neizmernega vesoljstva, je pa ona vendar-le neizmerno velika. Nad njo se gore visoko v nebo vzdigajo, veliko morje na daleč in široko po nji valove zaganja, in dežele se raztegujejo na jutro in sever, na jug in polnoč. Na nji raste trava in želišče, germ in drevo; na nji žive neštete živali, velike in male, na nji živi človek po vseh deželah, na nji se verste štirje letni časi, dež in solnce, dan in noč, leta in stoletja. Tedaj je na nji vedna sprememba, rojstvo, življenje in smert; visoko nad oblaki stanuje tisti, ki je svet vstvaril in ga tudi obvaruje, njegovo kraljestvo je nad vsem v nebesih in na zemlji. Poveršje naše zemlje ni bilo ob vsakem času tako, kakor je sedaj. Od začetka je bila na nji zmiraj noč, sedaj se verstita noč in dan. — Od začetka je pokrivala voda vse poveršje naše zemlje in bila je podobna vodni krogli, sedaj je na poveršji nekaj suhe zemlje, nekaj vode ali morja.

Suha zemlja ali kopno se vzdiguje iz povodja, in Bog je postavil mejo, kako daleč sega suha zemlja, kako daleč se razliva voda. Oboje, namreč vodo in suho zemljo obdaja zrak, ki je napolnjen s pari, imenujemo ga vzduh ali atmosfero.

Razločujemo na poveršji zemeljne krogle: prvič zrak ali vzduh; drugič suho zemljo; tretjič povodje ali široko morje. Voda ali veliko morje zavzema največi del, n. p. dve tretjini zemelnega poveršja, tedaj ostaja suhi zemlji prilično le tretjina. Vse veliko morje se pa razdeljuje zopet v pet velikih morij ali oceanov, ti so: oboje ledeno morje, 1. severno, 2. južno ledeno morje, potem 3. atlantiško veliko morje, 4. indiško veliko morje, 5. veliko morje ali tiho morje, njegov južni del se imenuje navadno južno morje.

Vso suho zemljo razdeljujemo na pet velikih delov, katere imenujemo zemeljne dele tudi dele sveta; imenujejo se: Evropa, Azija, Afrika, Amerika in Avstralija. Med sabo so ti deli zelo različni po podobi, velikosti, po rastlinstvu, ki se tam nahaja, po ljudeh in živalih, ki tam prebivajo.

(Dalje prih.)

Depisi in novice.

Iz Ljubljane. V čitalnici je govoril 19. marcija g. prof. Šukle: »o devici Orleanski«; 26. marcija g. drd. Ivan Tavčar: »o ženi v narodnem pesništvu« in 3. aprila je g. prof. Wiesthaler vodil svoje poslušalce »tri dni po starem Rimu« za časa Nerona. — Predavanja so bila zelo obiskovana, dasi je bilo mesca marcija vreme sila neugodno. Govorniki so bili popolnoma kos svoji nalogi, in občinstvo se jim je glasno zahvaljevalo, kar pa je poglavitna stvar: narod se zbuja in zanimiva za narodne zavode. Čisti dohodki so bili namreč namenjeni »Narodni šoli«, in ta je dobila lepo svoto 180 gl. Preserčna hvala tedaj vsem vdeleževalcem, a gospodje govorniki bodo za svoj trud dobili plačilo, kakoršni svet daje tistim, ki se nesebično za druge žertvujejo, — attamen, justum ac tenacem propositi virum non civium ardor

Predavanja nemška na korist »Schulpfennig-u« (z dvema tretjinama) in bolniškemu podpornemu društvu (z 1 tretj.). — Govoril je 19. marcija g. Karol Dežman: »o stalnih zvezdah« in 26. marc. »o Jupitru (planetu) in njegovih mescih,« g. dr. Leitmaier 2. t. m. »o priseženih sodnijah,« 9. t. m. g. dr. Schaffer »o Anastaziju Grün-u« — in velikonočen ponedeljek 17. aprila bode govoril g. dr. Keesbacher: »o človeškem sercu«. — Tudi tukaj je bilo obilo poslušalcev, posebno, kakor se piše, cvetno nedeljo.

— *Iz seje c. k. dež. šolsk. sveta dne 16. marcija 1876.* Predsednik je otvoril sejo s tem, da je perovodja prebral razrešene vloge. — Poročilo dež. nadzornika za humanistične predmete o nadzorovanji višje gimnazije v Rudolfovem se je vzelo na znanje, in predložilo slavnemu ministerstvu. — Prošnja učitelja na gimnaziji v Rudolfovem za stalno umestjenje se je vernila ravnateljstvu, da pridene vse sejne protokole tekočega leta. — Na ljubljanski realki se je šolnine oprostilo 40 učencev vse, a 11 za polovico, 17 se je pustilo dosedanje oproščenje, a 4 polovično; 5 se je oproščenje odreklo. — Na ljublj. gimnaziji se je šolnine oprostilo 42 vse, a 10 za polovico; 34 učencem se je privolilo dosedanje oproščenje, a 5 polovično; 15 učencem, ki so vnovič prosili za popolno oproščenje, in 2, ki sta prosila za polovično se je to privolilo; 1 učenec, dosihmal popolnoma oproščen, bode plačeval polovico, in 3 se je oproščenje odreklo. — Na kočevski gimnaziji se je oprostilo 26 učencev vse šolnine, 1 pa polovice, in 4 ostajajo oproščeni tudi z naprej. — Učenec na ljublj. gimnaziji se je oprostil gerščine. — Prošnji gimnazij v Kranji in Kočevji za privolitev izvanredne pripomoči za učna sredstva l. 1877 ste se predložili priporočevaje slav. ministerstvu. — Dva pripravnika sta dobila spraznjeni državni štipendiji, in tretji je dobil podpore. — Red šolskih ur na možkem in ženskem učiteljišču v Ljubljani za drugo polovico šolskega leta 1875/6 se je vzel na znanje. — Zarad pripravnih bukev za domovinoslovje se je slav. ministerstvu poročalo, kakor se je o tem izreklo ravnateljstvo učiteljišča v Ljubljani. — Slavnemu ministerstvu se je predložil: »Nazorni nauk za slovensko mladost« in »globus s slovenskim tekstom« z nasvetom, da naj bi se oboje razglasilo za pripuščeno učno sredstvo, kakor se je izreklo ravnateljstvo na učiteljišču v Ljubljani. — C. k. deželni vladi se je odgovorilo, da se nasvet c. k. kmetijske družbe za obdarovanje šole v Postenji ne more podpirati. — Poročilo c. k. nadzornika ljudskih šol v nadzorovanji nekaterih ljudskih šol se je vzelo na znanje, in dotični ukazi so se razposlali krajnim šolskim svetom. — Prošnja učiteljske vdove Marije Ribnikarjeve v Dolu se je napolila na kranjski deželni odbor z nasvetom, naj dela pri slav. deželnem za-

stopu na to, da se vdovi prizna normalna penzija pótém milosti. — Vsled slav. ministerske odloke se je odkazala namestnim učiteljem na srednjih šolah namestnina anticipando. — Poročilo c. k. okraj. šolsk. sveta v Kerškem zaradi razširjenja dvorazredne ljudske šole v Kerškem v trirazredno se je poslalo kranjskemu deželnemu odboru priterjevaje nasvetom okrajnega šolskega sveta. — Razširjenje ljudske šole v Sodražici v trirazredno se je poterdilo in tretjemu učitelju plača s 500 gl. nastavila. — Zaporedno razširjenje dvorazredne ljudske šole v Senožečah v štirirazredno se je odobrilo, in plače ustanovile s 600, 500, 500 in 450 gl. — Imenovanje Franceta Vraniča za stalnega učitelja v Hotiču se je odobrilo in dekret mu je bil narejen. — Kranjski deželni odbor je bil naprošen za doplačilo 1000 gl. na ime normalnega šolskega zavoda »za zasilne šole« in 300 gl. za ženske rokotvore. — Rešile so se prošnje za nagrado in pripomoč.

— *Poduk v risanju* bodo nadzorovali posebni ministerski odposlanci (komisarji), katere hoče razpošiljati po kronovinah Njih prevzvišenost minister za uk in bogočastje. — Pred vsem bodo pa nadzorovali ti komisariji učiteljišča za učitelje in učiteljice, da po teh zavodih in tudi po izobraževalnih tečajih, ki so z njimi sklenjeni in po obertnijskih šolah v tem kraju pozvedajo, kako je s podukom v risanju, oziraje se posebno na predpisane učne črteže in na inštrukcije v to dane. — V ministerske komisarije se bodo jemali taki strokovnjaki, ki v obče ne razumevajo le risanja in šolstva, marveč tudi poznajo ukaze, ki so dani zastran poduka v risanju.

Pri nadzorovanji šol bodo gledali ti komisariji na to: 1. Ali so prostori in priprave za risanje dobri in sposobni? 2. Ali ima šola potrebne učne pripomočke? 3. Ali učitelji podučujejo v risanju po predpisanem učnem črtežu in po inštrukcijah učiteljem danih, ali rabijo pripuščene risarske predlage in druge učne pripomočke in ali se poslužijo namenu primerne metode? 4. Ali se doseže prepisani učni smoter? 5. Ali so izdelki učencev primerno speljani, ali se derže pri poduku stopnjevanja, kakor se veleva v dotičnih ukazih?

Ministerski komisariji bodo poročali ministerstvu, ki bode potlej ukrenilo, kaj je storiti. — Nadzornik bode nadzoroval samostalno, ker se je pa pri tem vendar le treba ozirati na druge nauke, bode komisar razgovarjal se tudi z ravnateljem, z šolsk. vodji in ako bode treba, tudi z drugimi osebami pri nadzorništvu.

Odpošiljanje komisarja pa v nobeni stvari ne spreminja delavnosti postavno vredjenega nadzorništva.

— *Protestantovsko šolo* je obiskovalo v preteklem letu 93 otrok, in sicer 50 dečkov in 43 deklic. Iz med teh so 3 judje, 26 je protestantov pa 64 katoličanov. Podučevala sta jih 2 učitelja v 3 oddelkih, pa le v 2 sobah. — V Ljubljani sicer imamo 4 javne in 1 zasebno ljudsko šolo za dečke, 3 javne in 3 zasebne šole za deklice, tudi nemščina se ne zanemarja po šolah, tedaj se vendar vsak čudi, da toliko katoliških otrok hodi v protestantovsko šolo. — Sicer sedaj povsod tirjajo, da mora vsak razred imeti svojega učitelja, tudi povsod šolsko mladino ločijo po spolu, tam pa nihče tega ne tirja. — Protestantje svojih otrok ne pošiljajo v katoliške ljudske šole, tedaj so bolj zvesti svoji veri (veroizpovedanju), kakor katoličanje svoji, in raje nekoliko poterpé in žertvujejo, da imajo le svojo versko šolo, beržkone si mislijo tako, kakor uni romarji, od katerih zabavljica pravi, da so molili k svetemu Florijanu: Ljub svet Florijan, prizanesi našim hišam, raje druge zažgi. — Nadzornik protestantovski šoli je gospod župnik, kajti tam se ne boje, da bi cerkveno nadzorovanje zaderževalo napredek v učenosti in znanosti. In po svoje imajo prav, kajti kar bi bilo katoličanom prav, to tudi unim ni napačno.

Kaj pa katoličanje? Ti imajo tukaj v Ljubljani šol mestnih, javnih in zasebnih na zbiranje, a vendar raje pošiljajo svoje otroke v protestantovsko šolo. Ali zastran tega, ker imajo šolo pred nosom, mestne šole pa so daleč proč, nekatere v drugem koncu mesta a zastran tega, ker so otroci v protestantovski šoli bolje preskerbljeni in podučeni, ali poslednjič iz verske unemarnosti (indifferentizma), kdo jih razume?!

Pripoveduje se, da je katolik vprašan, zakaj da otroka pošilja v protestantovsko šolo, odgovoril: No, zakaj bi ne, pri protestantih ne bode zgubil vere, tam puste te stvari pri miru, v verske reči se nihče ne utikuje, kar pa pri katoličanih ni tako! A ta je bosa! Nihče ljubljanskih mestnih učencikov otrok versko ne kviri, še več, učenik verozakona v prostih urah stori to, kar mu v odločenih urah storiti ni mogoče, t. j. otroke za sv. zakramente pripravlja. Ako so naši otroci nerodni, tudi drugod niso angeljčki. Ako tukaj ni toliko verskih vaj, kakor bi cerkev želela, no, tam gor celo nobenih ni.

Želeti bi bilo, da bi visokočastito ljubljansko škofijstvo podučevanje v keršanskem nauku, za 64 katoliških otrok, ki obiskujejo tukajšno protestantovsko šolo, izročilo katoliškemu duhovnu. — Katoličanje sploh trdijo, da otroci versko-namešanih šolah postanejo radi unemarni (indifferent) do svoje cerkve in od verske unemarnosti do nejevere je najbližnja pot. Se ve, da se taki prikazi do pičice ne dajo dokazati, vendar bližnja priložnost je tu, tedaj katoliški stariši navadno svojih otrok ne pošiljajo v šole drugovercev, ako so v kraji katoliške šole, le pri nas je drugače; žalostno je, ako smo katoličanje krivi temu. Poslednjič pristavimo, da nam gre le za stvar, a nikakor za osebe.

— *Perva učna razstava v Gorici l. 1875. Poročilo razstavnega odbora.* (Dalje.) Osnovne postavne državnne, dane po ustavni poti, so te dobe glavno znamenje; v tem času so razglasili državno postavo 25. maja 1868 in 14. maja 1869. Perva teh postav zamenjava staro nadzorstvo za novo, stavi novo vodstvo ljudskega uka na mesto prejšnjega, oboje je natančnije izpeljano v deželni postavi za goriško in gradiščansko grofijo 8. februarja 1868, ki spodbuja vse k povzdigovanju ljudskega poduka. (Na Kranjskem s postavo 25. februarja l. 1870.)

Druga postava je za terdno razveljavila šolsko ustavo leta 1805, ter ustanovila splošna načela, po katerih se je imelo začeti preuravnavanje ljudskega podučevanja v vseh kronovinah zastopanih v državnem zboru. Kakor po vseh prenovitvah, zgodilo se je tudi po razglasenji te postavne, da se je red šolskih reči ves zmedel, ter da je nastopila zmešnjava. In res, v tem, ko so se odpovedali pripomoči oni, katerim je bilo šolsko vodstvo vzeto, pokazalo se je, da so novi možje, ki so za vajeta prišli, poznali sicer cilj, do katerega je bilo dospeti, ali poti, po kateri naj bi ga dosegli, niso še natančno poznali.

Redni učitelji, katerih stanje ni bilo še za terdno določeno, niso vedeli, ali bi smeli zanašati se na prihodnost, pomočni učitelji pa so bili omahljivi in boječi in niso vedeli, ali bi še nadalje pomagali učiti, ali ne.

V tacih težavah se je ustanovilo »deželno šolsko svetovalstvo« dne 1. julija 1869; perva skerb mu je bila, ustanoviti niže šolske oblastnije. (V Ljubljani 2. septembra l. 1870.)

Le polagoma so deželne postavne šolstvo v red devale in pojasnoval misli, po katerih je bilo ravnati se v prihodnje. Tako je postava 10. marca 1870. uravnala pravno razmerje učiteljskega osebja ljudskih šol (na Kranjskem postava 29. aprila l. 1873); druga 6. maja 1870 določila vse, kar se tiče ustanovljanje,

vzdrževanje in obiskovanje javnih ljudskih učilnic (na Kranjskem 29. aprila l. 1873) in slednjič je prišel ukaz ministerski 20. avg. 1870. S tem so bila ustanovljena splošna vodila za notranjo uredbo občnih ljudskih učilnic.

Vprašajmo zdaj, gospoda, kaj se je zgodilo v tem petletji? Kdor hoče odgovoriti temu vprašanju, mora poznati stanje reči, konec desetletja takrat minulega.

Samo tretjina takratnih javnih šol je bila redna, vse druge so bile šole za silo; pravih učiteljev je bilo malo, in še ti so bili slabo plačevani in po večem tudi slabo pripravljeni za nalogo, ki jo jim je zaupala državna postava 14. maja 1869; učitelji pomočniki so imeli tudi prav pičlo plačo, ki jih gotovo ni spodbadala h gorečnosti; šolski uk ni nikogar prav zanimal, šole so bile brez učil, otrok je hodilo v šolo le malo, šolski prostori so bili nezadostni. — To, gospoda, je slika ne preveč razveseljujoča tedanjih šolskih razmer

Resnica je, da se je v naši deželi leta 1870 štelo komaj sto osem in petdeset javnih ljudskih šol, konec l. 1874 pa jih je bilo že 213. Leta 1870 se je štel le 115 pravih učiteljev, konec lanskega leta pa jih je že bilo 142; pomožni učitelji so tisti čas vsak po svojem učili, zdaj malo da ne vsi duhovni radovoljno učijo v določenih urah; takrat ni bilo še bukvarnic, dandanes jih je že 30, in med njih ustanovitelji je marsikteri razumen župnik, ki je podaril sad svojega truda dobrotnemu temu namenu; šole leta 1871 niso imele nikakošnih učil, dan današnji ima že skor vsaka vsaj nar potrebnih in dobodo do konec leta tudi še one pomočke, katerih še nimajo.

Treba je tedaj omeniti, da je visoko ministerstvo hotelo, da se napravijo tri »pripravljalnice« za prestop v učiteljska izobraževališča, zato da se pride v okom pomanjkanju učiteljev, in da je ono od državnega zbora dobilo 8000 gl. v podporo ljudskim šolam goriške dežele. Dodati je še tudi, da leta 1870 učitelji niso še vedeli, kako vvesti v prejšnji nauk nove predmete zapovedane v §. 3. državne postave 14. maja 1869 in kako izvršiti §. 7. te postave, ki velevala, da se nauki ljudske šole na tista leta, v katerih mora vsak otrok v šolo hoditi, kolikor le mogoče, tako porazdelé, da bo vsako od let teh po ena učna stopinja. — Do zdaj so se pojmovi o tem že pojasnili, zdaj imamo že učni črtež za osemrazrednice, poterjen od ministerstva za uk in bogočastje, in med važnimi nalogami sedanjega učiteljskega zbora je tudi ta, da svoje misli izgovori o nasvetovanih učnih črtežih za druge verste ljudskih šol in da se bode razgovarjal o potrebnih bukvah, po katerih se imajo načerti izvršiti. V prihodnje ne bo manjkalo učiteljev, ki bodo znali učiti po novih načertih; saj je lani bila razglašena za učiteljišča nova ustava, katera podaljšuje izobraževališče na štiri leta, zato da se vsak o tem času lahko sam nauči vseh predmetov, katere je učiti na ljudskih šolah, pa da se tudi navadi, kako gré te predmete učiti.

Naj razvidniši dokaz resničnega šolskega napredka je ta, da deželno šolsko svetovalstvo deva pred oči vsem, ki jih zanima šolski poduk, učno razstavo, ki se dans odpré. V njej se nahajajo učenski izdelki in izdelki učiteljski, katerim namen je polajšavati in pojasnovati uk; tam so pripomočki za uk in omiko, ki jih je plemenita tekma v povzdigo učenja, vzbujena po vseh krajih naše države, znala ponuditi učiteljem in učencem.

Pa ne varajmo se, gospoda! Če se je dozdej že kaj storilo, še več nam bo storiti, da dosežemo, česar si želimo. Eden nar bistvenejših pogojev, da uk zdatno napreduje in se omika širi, je ta, da hodijo otroci redno v šolo. Pri nas ni še vse, kakor bi moralo biti, ker od 30.000 otrok dolžnih v šolo hoditi,

hodi jih noter le 16.000, 14.000 pa jih je ostalo v temi nevednosti. Zato želi deželni šolski svèt slišati menjenje učiteljskega zbora tudi o pripomočkih, katere bi bilo rabiti, da se izvrši postava, vsled katere je šolski poduk obče zapovedan, in ki jo k sreči že dolgo časa v Avstriji imamo

Mnogo roditeljev, ker jih tlaci velika revščina, sili svoje otroke k pre-zgodnjemu delu zarad dobička, in ne, da bi jih pošiljali v šolo; drugi pa so vporni zavoljo nevednosti in nočejo storiti dolžnosti, ki jo zahteva postava; zato pa raste novi zarod neveden in reven, kakor prejšni; torej mu ni mogoče ceniti dobrote šolskega poduka. Po pregovoru »ignoti nulla cupido« (česar človek ne pozna, po tem tudi ne hrepeni) je sedanji rod malo nagnen k požertovalnosti v prid rodu naslednjemu, ostaja v nevednosti, nevednost pa je neusahljivi vir revščine, vir moralnega in materialnega propada.

Nar zanesljivši učni in gojitveni pripomočki so bili vsikdar zgledi, bilo je ogledovanje reči; za tega delj bo c. k. deželno šolsko svetovalstvo najbolj skerbelo za to, da se vpeljejo kmetijstveni tečaji z zglednimi posestvi, in da se osnujejo obertnijski in trgovski učni tečaji za one, ki so postavno dognali ljudsko šolo. Tako se pokaže s dejanjem sad šolsk. poduka vsem tistim, kateri niso še prevérjeni, da je šola res koristna, in tako se bode najbolj pospeševalo materialno blagostanje po deželi. Ali, čem bolj napredujemo v preuravnavanji našega šolstva, tem jasnejše se vsakemu razumniku kažejo brezštevne težave, ki jih treba še premagati, predno se doseže sedanjih preuravnjav namera. Ta namera pa bodi, da se vsak narod v državi, vsak človek, če tudi po različnih potih, udeleži izobraževanja, da bode med ljudmi bratovska ljubezen, med narodi pa vzajemno spoštovanje in edinost, da bode drugi drugemu pomagali, da bodo tedaj vsi »viribus unitis« sodelovali v skupen namen, ta namreč, da postane mogočno, sloveče in drugim državam posnemanja vredno naše cesarstvo, katero je po previdnosti božji — ne brez namena — občna domovina Nemcem, Slovincem, Madjarom in Latincem.

Naša dežela, da si le majhen del široke carevine, slovi vendar le med družini zavoljo bistrumnosti svojih stanovalcev, zavoljo lepote okrajin, zavoljo rodovitnosti zemlje in zarad milega podnebja. Ali, kar se tiče šolskih reči, kaže se nam v sedanji prestopni dobi neenako: nekteri nje okraji so storili že več za šolo, drugi manj, nekatere šole so že precej daleč dospele na poti napredka, druge spet so se še le začele gibati. Zavoljo tega pa ne smemo po nikakem zgubiti poterpežljivosti in ne ustrašiti se težavne poti proti večkrat omenjenemu cilju in koncu; marveč naj nas zavest vzvišenega namena spodbuja k tekmi, da si pridobimo to zaslugo, da smo poterpežljivo pomagali širiti svetlobo omike, izpred katere polagoma zginjajo in se zgubljajo tmine nevednosti, surovosti in predsodkov! Prosta in obširna je pred nami pot do boljše prihodnosti, in napotovaje se tje smo dolžni zahvaliti se veliki cesarici Mariji Tereziji, ki je osnuvala in uredila ljudsko šolo; pa ne manj hvaležni moramo biti tudi njenemu velikodušnemu nasledniku zdaj vladajočemu, ki je hotel pridobiti si slavni naslov »prenavljavca države« in preuravnatelja ljudske odgoje; saj je ona sama le, ki more podeliti državi imenitnost, krepost in mogočnost.

Božja Previdnost mu toraj dodeli, da bi, spoštovan in ljubljen od svojega ljudstva, mnogo let srečno vladal drago nam Avstrijo! —

Živio naš najmilostljiviši cesar Francišek Jožef I.!

Obnavalo se ni v seji nič. Samo podpredsednika, ravnatelja g. P. Rajakoviča, je g. dež. nadzornik imenoval, (Konec prih.)

— Učiteljske skušnje so se začele tu v ponedeljek 3. t. m.; do 5. so bile pismene, od 6—8 ustmene, a 10. praktične. Za meščanske šole se je oglasil g. Janez Petkovšek, učitelj v c. k. arsenalu na Dunaj, iz prirodnoznanstvene skupine, in gna. Marija Orel iz Ljubljane za jezikoslovno in zgodovinsko stroko. Za splošnje ljudske šole so se oglasili g. g.: Jurij Arnuš, poduč. pri sv. Jakobu (Štaj.); Janez Glinšek, zač. učitelj pri sv. Trojici (Štaj.); Martin Kavčič, poduč. v Baierdorfu pri Gradcu; Bernard Jane, zač. učitelj v Nevljah; Pavel Kavčič, zač. učitelj v Mengšu, France Koncilija, učitelj na fabriški šoli v Kočevji, France Krainz, podučitelj v Konjicah (Štaj.), Jakob Petrič, zač. učit. v Grahovem, Alojzij Račič, zač. učit. v Postojni, Valentin Žvagen, zač. učitelj v Cerknici, gna. Kristina Vilher, zač. učit. na mestni šoli v Karlavi, a za slovenščino učiteljica gna. Marija Schule iz Ptuja. Vseh skupaj tedaj 14. Od teh je 1 učitelj pri ustmenem spraševanju odstopil; — 13 sprašanih je opravilo tako-le: 1 učitelj in 1 učiteljica sta dobila spričalo II. reda za ljudske šole; 6 učiteljev je dobilo spričalo III. reda, a 2 učitelja IV. reda. Za meščanske je bilo oddano 1 spričalo III. reda, a 1 — IV. reda; 1 učiteljica je dobila spričalo za slovenščino; iz med onih 6 učiteljev je 1 sposoben le za podučevanje v slovenskem jeziku, a drugi s spričali II. in III. reda so sposobni za podučevanje v obeh deželnih jezikih.

— Kratek opis Štajarske, Koroške, Kranjske, in Primorja za ljudske šole. Dodatek berilom. Tako se zove knjižica v osmerki, ki jo je sestavil in založil marljivi g. Lapajne, nadučitelj v Ljutomeru. Cena ji je 10 kr. Tako bode omenjeni gospod kmali sestavil knjige, ljudskim šolam najpotrebnejše. Izgled, vreden posnemanja!

— Schematismus der krainischen Volksschulen. Izdal krain. Landes-Lehrerverein. Cena mu je 40 kr., in g. knjigar Bamberg ga razpošilja tudi drugam, ako se doda še 2 kr. poštnine. Za statistiko kranjskega šolstva je važna ta knjižica. — Imena učiteljev so slovenski pisana, se ve, kdor se noče za Slovence spoznati, tega tudi uradna sporočila niso prekerstila; krajna imena so pisana nemški; tukaj bi bilo želeti, da bi se bilo krajno ime, kakor ga narod imenuje, vsaj pod oklep postavilo; tako na pr. hl. Kreuz, St. Veit i dr., te kraje narod ne imenuje povsod enako, na pr. hl. Kreutz bei Neumarkt se reče: »V Križeh,« drugej »na Križu« ali drugače; za »Šentvid« pri Cerknici nihče ne ve, a pri »sv. Vidu« to je tam znano. Ko bi se gledalo na take reči, bi bilo delo tudi topografske vrednosti.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gsp. Janez Thuma, nadučitelj v Mengšu, in g. Janez Pleško, iz Podrage, učitelja v Vipavi (prih. leto).

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Učiteljska služba v Čatežu in v Dolini (okraja Kerskega), plača po 500 gl. in prosto stanovanje. Prošnje do 20. maja pri dotičnem krajnem šolskem svetu.

Na 4razredni ljudski šoli v Kranji je razpisana služba učitelja z letno plačo 400 gl. Prošnje do konca maja 1876 krajnemu šolskemu svetu v Kranji. C. k. okrajni šolski svet v Kranji 11. aprila 1876.

 Šolska kronika in pobotnice za učitelje v službi in v pokoji (Lehrergehaltsquittungen) se dobivajo pri založništvu (R. Milic, stari terg št. 33.)